

Спливає у моїй пам'яті село — велике біле гніздо посеред зеленої волі весняних полів. Спливає курна дорога, обсаджена осоками, і щовечірній грачиний грай. Граків було стільки багато, аж чорно, й іноді здавалось, що то самі дерева голосно й гортанно грають, бо озвалась у їхніх душах чорна, непокорена сила... Дорога не завжди була однакова. Взимку легка й крилата, вона ковзала по собі співучі сани; восени вона важко порипувала, зітхала повними возами; навесні та влітку зеленіла, гірко випростувалась удаль...

Навесні та влітку гнали по ній коней у поле та з поля. Вже геть-геть вечір, повернулася з череди худоба. Од усього прослались такі довгі тіні, що й кінця їм не видно. І, заслане тінями, все довкола посвіжіло й потемніло, тільки верхи хат та осокорів хлюпочуться в блідому промінні. Сонце горить, догоряє, згоряє — воно побільшало, багряним стало, намореним.

Зайшло воно — і вже простір не такий стомлений, а наче побадьорішав і поздоровшав. Повітря густо посизіло, а ген там, у долинці між вербами, його наче легеньким туманом підсвічено, і воно таке свіже здається, що хоч біжи туди пити його. Й латку конопель на городі немовби водою побризкали — запахла вона тьмяною якоюсь гіркотою, запахла добре й збудливо.

І коли поглибшають та почорніють золоті сутінки, коли пригасне рожевий порошок, тоді з далекого завулка виходять на дорогу коні. Табун наближається, неквапно копитить землю, йде з опущеними гривами, ніби щось вишукує внизу. Позаду, перекинувши на один бік обидві ноги, їде на коні, наче на тині вмоствився, пастух Ілько Чечіт. Циганкуватий, круглоокий, і губи в нього якісь круглі, не тільки щоки, позирає він перед собою усмішливо та гостро. І на всіх він так поглядає — немов знає про кожну людину більше, ніж вона сама про себе знає, і життя він звідав до найсокровеннішого. А тому усмішечка, схожа на місячний човник, по його губах ковзає, і в погляді глузливий блиск.

Під Ільком кінь гнідий, спина пружно прогинається, ступає легко й весело — ніби відчуває, кого везе, хто і як на ньому сидить.

Табун посувається тихо, лише копита глухо постукують, та раптом кобила гризне зубами молодого коня, і він сахнеться вбік, вдарившись грудьми об свого сусіда. Вибігають до воріт дітлахи — дивляться. Зупиниться на подвір'ї жінка чи баба стара і теж дивляться. Чоловіки, котрі здибаються по дорозі, чи по обійстях трапляються, проводжають гінку постать Чечета довгими, задумливими поглядами.

— В нічне, Ільку? — обізветься дехто, ніби й сам не знає.

Ілько й не ворухнеться, і усмішечка на його губах не прив'яне. Мовчки проїде далі, і вже ген-ген скаже — іншому стрічному, чи дереву, чи сам собі:

— А куди ж іще...

Отак ходили ті коні з дня в день, з літа в літо; отак супроводжував їх Ілько, з року в рік ще більше темнішаючи лицем та поглядом, і дивна усмішка його хоч і не зникла, зате з'являлося в ній щось нелюдське, майже нестерпне.

А на краю села, пригадую, стояли одна біля одної три хати, і господар кожної повернувся з війни інвалідом. Дядькові Федорові одірвало обидві руки, Гнатові Сухобрусу одну руку, а тонкогубому Сянику Медвецькому — ногу.

Траплялось так, що ввечері всі три сусіди виходили до воріт і, коли мимо проїжджав на гнідому коні Ілько Чечіт, розмовляли з ним.

— Чого ти не женишся, Ільку? — запитував дядько Федір і знизував плечима так, ніби хотів простягнути перед собою відрізані руки.

— Ти чого на жеребній кобилі їдиш? — кепкував Гнат Сухобрус, чомусь уже не перший рік називаючи гнідого коня жеребною кобилою.— Чого ти з нею злигався?

— В нічне? — хутенько, ніби те слово саме виривалося, запитував Сяник Медвецький.

Ілько мовчки проїжджав мимо сусідів. На губах таїлася розумна усмішка. Вже опинившись у полі, відповідав нарешті, дивлячись на ті вогні, якими знизу догоряли далекі хмари:

— В нічне, куди ж іще...

І досі в моїй пам'яті оті коні; й рожевий порошок, збитий біля хати їхніми копитами. І на краю села стоять побіля воріт троє скалічених, побитих, знівечених сусідів, що проводжають очима табун, аж поки він розтане в мороці літньої ночі...